

Pagrindiniai klausimai:

■ **Kodėl turėtume vertinti mokyklas?**

■ **Kaip yra vertinamos mokyklos ES šalyse?**

■ **Kaip yra vertinamos mokyklos Lietuvoje?**

■ **Koks yra įsivertinimo ir išorinio vertinimo santykis ES šalyse?**

■ **Kaip mokyklų vertinimas naudojamas mokyklų veiklai tobulinti?**

MOKYKLŲ VERTINIMAI – JŲ VEIKLOS TOBULINIMUI: ES TENDENCIJOS IR MODELIAI

Mokyklų veiklos kokybės vertinimui kaip vienai iš švietimo kokybės užtikrinimo priemonių¹ teikiama vis daugiau reikšmės. Švietimo kokybės užtikrinimo sistemos plėtra svarbi Europos ekonomikos augimo strategijoje „Europa 2020“ numatytiems tikslams pasiekti. Teigiama, kad švietimo kokybę galima užtikrinti formuojant faktais grindžiamą švietimo politiką ir praktiką. Todėl mokyklų vertinimas ir jo tobulinimas įtraukiamas į šalių strategines programas (Whitby, 2010).

Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ veiklos rezultatų matavimas, siekiant veiklos tobulinimo, nurodomas kaip vienas iš sumanaus valdymo principų. Nacionaliniu lygmeniu apsibrėžta, kad reikia diegti įrodymais grįstą valdymą, o veiklos vertinimas turi padėti ne tik tobulinti kasdienę institucijos veiklą, tačiau ir nustatyti pirmenybines veiklas, priimant strateginius sprendimus (Lietuvos Vyriausybės 2014–2020 metų Nacionalinė pažangos programa).

Europos švietimo informacijos tinklo *Eurydice* duomenimis, įvairiose šalyse yra savitos mokyklų vertinimo sistemos, tačiau beveik visose ši veikla skirta mokyklų tobulinimui.

Mokyklų vertinimą atlieka tam tikslui įkurtos specialios institucijos (bendrai – inspektūra), Lietuvoje – Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (toliau – Agentūra), pasitelkdama išorės vertintojus, o išorinio vertinimo organizavimo tvarka nustatyta Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos apraše (toliau – Tvarkos aprašas²). Vertinimui nusakyti sąvokos „inspektavimas“ ir „išorinis vertinimas“ šiame leidinyje vartojamos kaip sinonimai.

Pagrindinės išvados:

Mokyklos veiklos kokybei įvertinti taikoma vertinimo kriterijų sistema, apibrėžianti, kas yra gera švietimo kokybė mokykloje, taikomi įvairūs duomenų rinkimo metodai ir šaltiniai.

Mokyklų išorinis vertinimas ir įsivertinimas, grindžiamas nuolatiniu stebėjimu, prisideda prie mokyklos veiklos tobulinimo.

Visuminis mokyklų veiklos kokybės vertinimas suteikia daugiau informacijos apie mokyklos veiklos kokybę nei kiti vertinimo modeliai. Toks vertinimo modelis pagrindžia vertinimo idėją – garantuoti visuomenei, kad visos mokyklos teikia kokybišką švietimą ir skatina mokyklas tobulėti.

Kiti (teminiai, rizikos analizės) mokyklų vertinimo modeliai, ypač taikomi šalyse, kuriose jau įgyvendintas visuminis vertinimo ciklas, taip pat teikia daug informacijos apie tam tikrą vertinimo aspektą, tačiau nesuteikia išsamaus vaizdo apie mokyklos veiklos kokybę. Svarbu, kad šie vertinimo modeliai būtų orientuoti ne tik į duomenų surinkimą, bet ir į vertinimo idėjos išlaikymą. Todėl šalys dažniausiai taiko kelis vertinimo modelius.

Lietuvoje nėra visuotinai susitarta dėl tobulinimo linijos – vertinimo rezultatai dar nepakankamai panaudojami tiesioginiam vertinimo tikslui – mokyklos tobulinimui. Nors sukurta Kokybės užtikrinimo koncepcija, ketinama įsteigti Mokyklų pažangos fondą, bet trūksta aktyvesnių veiksmų.

¹ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, patvirtintas LR Prezidento 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281 (Žin., 2011-03-31, Nr. 38-1804).

² Patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. ISAK-587 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės audito tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 41-1550; 2009, Nr. 40-1517; 2010, Nr. 23-1094).

KAIP YRA VERTINAMOS MOKYKLOS ES ŠALYSE?

Remiantis SICI³ narių patirtimi galima išskirti tris vertinimo modelius:

- **visuminis mokyklų vertinimas** („full, whole, complete inspection“);
- **teminis vertinimas** („thematic inspection“);
- **rizikos analizė** („risk-based analysis“) (1 lentelė).

Analizuojant šalyse taikomus vertinimo modelius, pastebėta, kad **beveik visos inspektūros taiko visuminį vertinimo modelį arba derinami keli vertinimo modeliai**. Flandrijoje (Belgija) derinami du vertinimo modeliai: visų pirma, mokykloje inspektoriai lankosi vieną dieną ir nusprendžia, koks aspektas bus vertinamas ir koku būdu. **Lietuva** ir Saksonija **taiko tik vieno tipo vertinimo modelį – visuminį vertinimą**, kuris yra svarbus švietimo būklei šalyje išanalizuoti ir

mokyklų veiklos kokybei gerinti. Kadangi įvairūs vertinimo modeliai turi ir pranašumų, ir trūkumų, būtina diskutuoti dėl vertinimo modelio ir strategijos pasirinkimo.

Verta paminėti ir tai, kad vienos šalys, pradėjusios mokyklų veiklos kokybės vertinimus nuo 1991 m., jau yra užbaigusios visų mokyklų vertinimo ciklą, turi visų mokyklų vertinimo duomenis, todėl daugiausia sprendžia klausimą – kaip toliau vertinti mokyklas. Yra įvairių alternatyvų – taikyti visuminį mokyklų vertinimą ar kitus modelius. Kitos šalys, pradėjusios vertinti mokyklas nuo 2003 m., dar nėra užbaigusios pirmo visuminio mokyklų veiklos kokybės vertinimo ciklo. Šiose šalyse vertinimų ciklas yra užsitęsęs dėl vertintojų ir laiko stygiaus, taip pat dėl įtampos, kurią kelia valdžios pokyčiai (SICI, 2010). **Lietuvai** taip pat yra būdingos panašios problemos.

1 lentelė. Vertinimo modeliai

Vertinimo modeliai	Esminiai bruožai	Pranašumai	Trūkumai
Visuminis mokyklos vertinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Tikslas – apžvelgti visus metodikoje aprašytus mokyklos veiklos kokybės aspektus. • Visos mokyklos vertinamos reguliariais laiko intervalais. • Beveik visada ataskaitos yra viešinamos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ypač tinka pirmą kartą įvertinant visas šalies mokyklas. • Galimybė palyginti mokyklų duomenis. • Suteikia galimybę tiesiogiai pamatyti, kaip dirba mokyklos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vertinimui trūksta nuodugnumo. • Didesnės laiko ir darbo jėgos sąnaudos.
Teminis vertinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Apibrėžtos temos ar tam tikro aspekto vertinimas. • Vertinimą atlieka specializuotos inspektorių grupės, kartais pastiprintos ekspertais iš išorės. • Ataskaitos pateikiamos mokyklai; gali būti naudojamos ministerijos, mokytojų rengimo įstaigų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vertinimas yra detalesnis. • Atliekamos nuodugnesnės analizės, kurios suteikia daugiau informacijos apie tam tikrą aspektą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Neužtenka tik atskirų mokyklos veiklos aspektų įvertinimo, kad būtų užtikrintas kokybiškas ugdymas. • Nesuteikia visapusio vaizdo apie mokyklos veiklos kokybę.
Rizikos analizė	<ul style="list-style-type: none"> • Ištisis metus analizuojami įvairūs duomenys apie mokyklas ir juos įvertinus apsisprendžiama dėl vertinimo. • Galimi trys įvertinimai – nėra rizikos, galima rizika, tikėtina rizika. Jeigu rizika yra – mokyklą vertina inspektoriai. • Pasirengimo vertinimui metu inspektorių komandai padeda vienas arba du analitikai, o patį vertinimą mokykloje atlieka tik inspektorių komanda. 	<ul style="list-style-type: none"> • Suteikia informacijos apie aktualiausias problemas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dalis mokyklų neturi galimybių būti įvertintos ir pamatyti vertinimo teikiamą naudą.

Parengta pagal SICI, 2010

Atsižvelgiant į šalies patirtį ir vertinimo modelį nustatyta tam tikrų skirtumų ir panašumų lyginant įvairias vertinimo charakteristikas (vertinimo procedūros, taikomi metodai, dažnumas, vertintojų skaičius ir t. t.). SICI asociacija apibendrino šalių inspektūrų ypatumus, aprašė bendrus bruožus ir skirtumus, taip pat atliko savo narių lyginamąją analizę (2010). Analizei duomenis pateikė 18 inspektūrų. Apibendrinti duomenys pateikti 2 lentelėje.

Visuminiam mokyklos veiklos kokybės sričių ir rodiklių vertinimui, grindžiamam pamokų stebėjimu, susitikimais su mokyklos personalu, mokiniais, tėvais, mokyklos dokumentų ir duomenų analize, reikia skirti daug laiko ir darbo, o daugumos inspektūrų teigimu, jose trūksta personalo, kad būtų galima nuodugniai ir visapusiškai įvertinti mokyklų veiklos kokybę. Todėl ir sprendimai dėl vertinimo dažnumo (vertinimo ciklo) yra įvairūs. 2 lentelėje matyti, kad laiko intervalas tarp verti-

nimų skiriasi – mokyklos inspektuojamos kas 3, kas 4, kas 5 ar daugiau metų. Manoma, kad išorinis vertinimas turėtų būti atliekamas bent kas 4 metus, siekiant kiekvienam vaikui užtikrinto kokybiško ugdymo kiekvienoje pakopoje. Pavyzdžiui, Šiaurės Airijoje (kaip ir **Lietuvoje**) mokyklos periodiškai vertinamos kas 7 metus. Šalys, ieškodamos optimalaus vertinimo ciklo, sujungia planuojamus periodinius ir teminius vertinimus arba inspektoriai gali atvykti neperspėję.

Paprastai mokykloms iš anksto pranešama apie vykiantį vertinimą, o laikotarpis nuo mokyklos informavimo iki vertinimo gali kisti nuo 0 iki 180 dienų. Dažniausiai vertinimas mokykloje trunka 3–4 dienas, tačiau 5 šalys teigia, kad tai įmanoma atlikti per vieną dieną. Ilgiausias vertinimas trunka 12 dienų, tačiau tai priklauso nuo taikomo vertinimo modelio. Vertintojų skaičius mokykloje vertinimo metu taip pat skiriasi, dažniausiai veiklos kokybės vertinimuose dalyvauja 3–4 vertintojai.

³ Tarptautinė inspektorių asociacija (angl. *The Standing International Conference of Inspectorates*), kurios nare 2007 m. tapo ir Lietuvai atstovaujanti Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra.

2 lentelė. Vertinimų procedūros

Šalis	Naudojama rodiklių sistema	Vienos mokyklos vertinimo periodiškumas (metai)	Vertinimų skaičius per metus	Pranešama apie vertinimą prieš x dienų	Vertintojų skaičius vertinimo metu	Vertinimo mokykloje dienų skaičius	Yra vykdomi teminiai vertinimai	Yra vykdomi ir rizika pagrįsto (risk-based) tipo inspektavimai	Inspektūra atlieka ir patarėjo vaidmenį	Mokyklų tobulinimas yra svarbiausias inspektūros aspektas	Viešina gerąsias patirtis	Stebima visa pamoka	Mokyklos yra įpareigtos atlikti įsivertinimą	Vertintojų skaičius šalyse iš viso **	Svarbiausias inspektūros veiklos aspektas yra duomenų teikimas visuomenei	Mokytojai gali gauti grįžtamąjį ryšį iš karto arba dienos pabaigoje	Inspektūra priima nusiskundimus apie mokyklas ir stengiasi juos išspręsti	Ataskaita yra viešai prieinama	Ataskaita pateikia aiškų sąrašą stiprybių ir silpnybių
BE-nl***	+	8	470	42	2-4	3-6	+	+	-	-	-	+	-	145	+	+	+ - *	+	+
CZ	+	4	4000	7-14	1-9	2-5	+	-	-	+ -	-	+	+	268	+	+	+	+	+
DK	-				2-5	1-10	+	+	-	-	+	-	+	7-3	+	-	+	+	+ -
EE	-	<8	130	>100	1-2	1-5	+	+	+	-	+	-	+	47	+	-	+	+	+
ES	+	3-6	130	+	2-3	3-4	+	+	+	+	+	+	-	1400	-	+	+	+ -	+
IE	+		850	>21	1-6	2-6	+	+	+		+	+	-	133	+ -	+	-	+	+
LT	+	7	64	72	3-8	3-5	-	-	-	+	+	+	+	167	+ -	+	-	-	+
NO	-			30	2-4	-	+	+	-	-			+	42+13	+		-	+	+
NI ****	+	<7		28	>2	2-4	+	-	-	+	+	+	-	66	- +	-	+	+	+
NL	+	1-4	?	30	1-5	1-4	+	++	-	- +	- +	+	-	181	+ -	-	+ -	+	+
ENG	+	3-5	7000	0-2	1-5	2	+	+	-	+	+	+	-	200+	+	+	+ -	+	+
PT	+	4	287	90	3	1-2	+	-	-	-	-	-	+	206	+	-	+	+	+
SAX*****	+	6	280	60-200	3	3-4	-	-	-	+	-	+	+	43	-	-	-	-	+
SC	+	7/6	317-692	15	1-6	<5	+	-	+	+ -	+	+	+	95+	+ -	+	-	+	-
SE	+	6	2000	90	2	2	+	+	-	- +	+	+ -	+	290	- +	-	+	+	+ -
SK	+	5	?	30	2-5	2-5	+	-	-	+	-	+	+	200	-	+ -	+	+ -	+
W	+	6	280	20	įv.	2-4	+	+	-	+ -	-	+ -	-	55+600	- +	+	-	+	+

Parengta pagal SICI, 2010

* Yra tam tikrų niuansų dėl skirtingo šalių vertinimo konteksto. ** Šalių palyginimas yra gana sudėtingas, nes ne visada aišku, ar į tą skaičių įtraukiami pagal sutartis dirbantys arba papildomai pasitelkiami vertintojai (tie, kurie dalyvauja vertinimuose mokykloje po pasirengimo vertinimui etapo (nes kai kuriose šalyse pasirengimo vertinimui etape dalyvauja ir duomenų apdorojimo specialistai arba kiti vertintojai). *** Belgija, Flandrijos regionas. **** Š. Airija. ***** Saksonija, Vokietijos federacinė žemė.

Visose šalyse taikomi įvairūs duomenų rinkimo metodai ir šaltiniai. Vertintojai darbą pradeda dar prieš vertinimą: analizuoja mokyklos dokumentus (įsivertinimas, tvarkaraščiai, mokyklos strateginis planas, programos, testų, egzaminų rezultatai). Tokia praktika taikoma daugumoje šalių, tarp jų ir **Lietuvoje**. Vertinimo metu mokykloje vyksta pokalbis su mokyklos direktoriumi ir kitu personalu, mokiniais, tėvais, kartais ir su kita mokyklos bendruomene, steigėjais, darbdavių atstovais. Naudojami ne tik interviu, klausimynai, mokyklos dokumentų analizė, daugelyje šalių vertinimo metu taip pat stebimos pamokos, inspektoriai naudoja standartizuotą pamokos stebėjimo protokolą. Kai kuriose šalyse visos pamokos nestebimos (2 lentelė). Slovėnijoje pamokos stebimos tik mokyklos vadovui sutikus. Škotijoje visada stebimos matematikos ir anglų kalbos pamokos, o kitų dalykų pamokos stebimos pagal poreikį. Kai kuriose šalyse (**Lietuvoje**, Anglijoje, Ispanijoje, Čekijoje ir kt.) vertintojai teikia grįžtamąjį ryšį mokytojui po stebėtos pamokos arba dienos pabaigoje.

Šalyse yra susitarta dėl vertinimo kriterijų sistemos, kurioje apibrėžiama, kas yra gera mokymo(si) kokybė mokykloje. Verta paminėti, kad kokybės sritys ir rodikliai atidžiai atrenkami ir apibūdinami, aptariami su inspektoriais, mokslininkais, įvairiomis socialinėmis grupėmis ir tik tada patvirtinami švietimo ministerijos arba net parlamento. Vertinimo

kriterijų sistema aprašoma rodikliais, kurie nusako mokyklos veiklos kokybės aspektus. Ši rodiklių sistema naudojama tam, kad vertintojai galėtų aprašyti pastebėjimus ir įvertinti kiekvieną mokyklos veiklos kokybės aspektą. Mokyklos veikla yra per daug kompleksinė, todėl vertinimo ataskaitoje pateikiamas ne tik įvertinimas, bet ir jį pagrindžiantys įrodymai bei tobulinimo galimybės.

Šalis, SICI asociacijos narė, turi daug panašių vertinimo rodiklių, skiriasi tik žodinė jų išraiška. Šalis pasirenka vertinimo rodiklių sistemą, kurios aspektai svarbiausi ir aktualiausi tos šalies mokyklos kokybės įvertinimui bei tobulinimui. Daugumoje šalių išskiriami tokie esminiai, bendri mokyklos veiklos kokybės kriterijai kaip: mokymosi rezultatai, mokyklos efektyvumas, mokymo ir mokymosi procesas, lyderystė ir vadyba mokykloje ir kt.

Kai kuriose šalyse vieni rodikliai yra pamatiniai, kurie vertinami visada, o kiti papildomi – parenkami tik tam vertinimui. Škotijoje yra vertinami 5 pagrindiniai mokyklos veiklos aspektai. Trys iš jų – veiklos rezultatų gerinimas (pasiekimai ir pažanga), mokinių mokymasis (*Learner's experience*) ir mokinių mokymosi poreikių tenkinimas – yra labai svarbūs, nes jie pateikia patikimus duomenis, kurie atsako į vieną iš Škotijos Nacionalinės veiklos strategijos siekių (*Na-*

tional Performance Framework). Kiti vertinami veiklos aspektai yra „tobulinimasis įsivertinant“ ir „mokymo programos“.

Rodikliai dažniausiai yra įvertinami lygiais keturių arba penkių balų skalėje. Dauguma inspektūrų vertinimo lygius pateikia penkiais vertinamaisiais žodžiais: „puiki“, „gera“, „patenkinama“, „nepakankamai patenkinama“, „nepatenkinama“, arba keturių lygių skale: „gera“, „labiau gera nei bloga“, „labiau bloga nei gera“, „bloga“.

Vertinimo metu ir po jo mokyklos gauna grįžtamąją informaciją. Tyrimai rodo, kad konstruktyvus žodinis grįžtamasis ryšys turi didelę reikšmę ir bendram pasitenkinimui įvertinimo procesu. Visada po vertinimo rašoma ataskaita apie mokyklos veiklos kokybę. Pirminis ataskaitos variantas yra išsiunčiamas mokyklai praėjus 5–45 dienoms po vertinimo. Visos šalys, išskyrus Škotiją, ataskaitoje aprašo mokyklos stipriąsias ir tobulintinas sritis. Nyderlanduose po kiekvieno vertinimo rašoma ataskaita, kurioje pateikiama, kas buvo mokykloje gerai, patenkinamai ir nepatenkinamai; nurodomos to priežastys, prielaidos; pateikiamos padėties gerinimo galimybės. Inspektoriai nurodo, kaip padėtį gali pagerinti pačios mokyklos savarankiškai arba padedamos nacionalinių institucijų, o kartu gali pateikti patarimą ir ministerijai, pavyzdžiui, pradėti nacionalinį projektą.

Diskusijų kyla dėl ataskaitų viešinimo ir, kaip pastebima, šalys taiko įvairias metodikas. Beveik visose šalyse yra viešiniami tam tikri ataskaitos aspektai, vertinimo rezultatai. Ši informacija gali būti skelbiama visiems gyventojams arba pasirinktinai tik tėvams ir vaikams. Tačiau visa ataskaita visada pateikiama mokyklai ir steigėjui. Vertinimo rezultatai viešiniami įvairiai – juos gali skelbti švietimo vadovai, inspek-

tūra, mokyklos žodžiu ir / arba komunikacijos priemonėmis. Portugalijoje, Švedijoje, Čekijoje viešinama vertinimo institucijos tinklalapyje. Škotijoje viešai yra skelbiama ataskaitos tėvams versija, kuri yra rašoma laiško forma. Visos šios mokyklų ataskaitos yra skelbiamos vertinimo institucijos tinklalapyje. Belgijoje tėvai ir mokiniai turi teisę prašyti savo mokyklos išorinio vertinimo ataskaitos. Islandijoje savivaldybė ir mokykla sprendžia, ar skelbs ir kur skelbs išorinio vertinimo rezultatus suinteresuotoms šalims – tėvams, mokiniams, bendruomenei, mokyklos tarybai. Vertinimo rezultatai skelbiami ir ministerijų puslapyje. Yra įvairių nuomonių ir argumentų, ar skelbti viešai ataskaitas, ar ne: viena nuomonė – visuomenei suteikiama galimybė gauti išsamią informaciją apie dominančią mokyklą, kita – kad tai rinkodaros dalykai.

Dauguma inspektūrų analizuoja visų vertinimų – tiek visuotinio, tiek teminio – mokyklų ataskaitas ir skelbia periodiškai (kartą – per metus, per tris) apibendrintą ataskaitą (raportą) apie švietimo būklę. Škotijoje rašoma kas treji metai, nes siekiama surinkti pakankamai duomenų, kad jie būtų patikimi pateikiant apibendrintus rezultatus šalies raportui. Kai kurios inspektūros publikuoja ir tam tikro regiono raportus, kurie leidžia mokykloms palyginti savo esamą kokybės situaciją su bendru šalies kontekstu.

Kai vykdomi teminiai vertinimai, jų apibendrinimai taip pat pateikiami metiniame pranešime. Politikai gali pateikti užsakymą arba nurodyti tam tikrus specifinius aspektus, sritis, į kurias inspektūra turi atkreipti dėmesį, vertindama ir analizuodama mokyklų veiklos rezultatus. Kai kuriose ES šalyse (ir **Lietuvoje**) informacija iš vertinimų yra pateikiama renigiant kasmetinį pranešimą apie švietimo būklę regionuose.

KAIP YRA VERTINAMOS MOKYKLOS LIETUVOJE?

Lietuvoje mokyklų vertinimo tikslas – skatinti mokyklas tobulėti siekiant geresnės ugdymo(si) kokybės ir geresnių mokinių pasiekimų (Tvarkos aprašas).

- Lietuvoje yra taikomas tik **visuminis mokyklų veiklos kokybės vertinimas**. Mokyklos periodiškai vertinamos **kas 7 metus**.
- Naudojama rodiklių sistema, kurią sudaro **67 rodikliai**, siejantys **5 mokyklos veiklos sritis** (mokyklos kultūra, ugdymas ir mokymasis, pasiekimai, pagalba mokiniui, mokyklos strateginis valdymas). Lietuvoje visada vertinama visos penkios mokyklos veiklos sritys, kurios yra vienodai svarbios.
- Yra išskirti **penki vertinimo lygiai** „N“, „1“, „2“, „3“ ir „4“, kurie taip pat turi savo vertinamuosius žodinius aprašymus (Tvarkos aprašas, 3 priedas).
- Vertinimo metu daugiausia **dėmesio skiriama visos pamokos stebėjimui** ir analizavimui. Lietuvoje po stebėtos pamokos mokytojui visada pasakomi ne mažiau kaip trys stiprieji pamokos aspektai ir ne daugiau kaip du tobulintini.
- Ataskaita mokyklai pateikiama po 36 dienų, joje aprašoma mokyklos kontekstas, visos penkios išskirtos sritys ir

pateikiami 10 stipriųjų ir 5 tobulintini mokyklos veiklos aspektai.

- **Agentūros ir Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) tinklalapiuose skelbiama tik dalis ataskaitos** – išskirti stiprieji ir tobulintini mokyklos veiklos aspektai, tačiau mokykla gali savo nuožiūra paskelbti ir visą ataskaitą. Lietuvoje pati mokykla privalo inicijuoti išorės vertinimo išvadų pateikimą tėvams ir mokiniams (Tvarkos aprašas).
- **Metinis pranešimas (raportas) parengiamas kasmet**, o jame pristatoma praėjusiais metais vertintų mokyklų veiklos kokybės situacija **ir pateikiamos apibendrintos išvados**, taip pat pasirenkamas analizuoti vienas aspektas plačiau, pavyzdžiui, mokyklos strategija.
- **Mokykla, gavusi ataskaitą, numato, kaip tobulins veiklą**, o jeigu mokyklos veiklos bent viena tema (sritis) buvo įvertinta „1“ arba „N“ lygiu, tik tada yra prašoma pranešti Agentūrai apie mokyklos padarytą pažangą.
- **Pakartotinis vertinimas** yra organizuojamas, jeigu vertinimo metu mokykloje bent viena veiklos sritis buvo įvertinta „1“ arba „N“ lygiu.
- 2013 metų duomenimis, Lietuvoje yra 233 vertintojai, iš viso įvertinta 412 mokyklų.

Atsižvelgiant į šalies kontekstą ir tai, kad yra dar įgyvendinamas pirmasis mokyklų vertinimo ciklas, Lietuvoje naudojamas visuotinis vertinimo modelis, šiuo metu labiausiai tinkamas mokyklų veiklos kokybei tobulinti. Tačiau galimos įvairios **alternatyvos**.

1. Norint taikyti **rizikos analizių modelį** reikėtų:

- vienodos, išplėtos informacinių technologijų sistemos (duomenų bazės) arba
- savivaldybių kaip steigėjų pagalbos nustatant ir valdant rizikos veiksnius mokyklose.

2. **Teminių vertinimų modelio** taikymui svarbu turėti aiškią strategiją: ko trūksta (situacijos analizę), kas tuo metu svarbu, kam teikiama pirmenybė.

3. Pasinaudodama kitų šalių patirtimi Lietuva galėtų **derinti kelis vertinimo modelius**.

KAIP MOKYKLŲ VERTINIMAS NAUDOJAMAS MOKYKLŲ VEIKLAI TOBULINTI?

Yra išskiriami šie galimi veiksmai mokyklų veiklai tobulinti po vertinimo: proporcingas vertinimas; pakartotinis vertinimas; sėkmingos patirties sklaida.

Mokyklos vertinimas atliekamas dėl keleto tikslų, tačiau svarbiausi yra du – mokyklų atskaitomybė (angl. *accountability*) ir **kokybės tobulinimas** (tobulintinų ir stipriųjų sričių nustatymas – kaip žingsniai tobulinimosi proceso link). Mokyklų tobulinimas susijęs su švietimo kokybės ir efektyvumo užtikrinimu (formuojamasis vertinimas), šitaip siekiama pagerinti mokyklų veiklos, kartu ir mokinių mokymosi pasiekimus. Kita vertinimo paskirtis – teikti informaciją švietimo politikams ir visuomenei apie teikiamų paslaugų kokybės užtikrinimą. Yra keli vienas su kitu susiję atskaitomybės tipai. Pavyzdžiui, tradicinis vertikalusis (hierarchinis) išorinės atskaitomybės tipas: mokykla teikia informaciją vietos ar nacionalinio lygmens atstovams. Šį vertinimą paprastai atlieka išoriniai vertintojai (inspektūra). Kitas atskaitomybės tipas – horizontalusis: mokykla teikia informaciją mokyklos bendruomenei ir steigėjams apie vidinius mokyklos procesus, pasirinkimus ir rezultatus, nustatytus įsivertinimo metu (OECD, 2009). Anglija, Lietuva, Š. Airija, Saksonija, Slovakija **išskiria mokyklų tobulinimą kaip svarbiausią** inspektūros **tikslią** (2 lentelė). Kitos šalys (Flandrija, Portugalija) teigia, kad esminis akcentas yra bendra atskaitomybė, tačiau tai nėra tik atskaitomybė, nes dažnai sakoma, kad „vertinimo pabaigoje mūsų darbas yra švietimo tobulinimas mūsų šalyje ir mūsų mokyklose“ (SICI, 2010).

Diskutuojama, kaip inspektūra prisideda prie mokyklos tobulinimo – ar tik įvertina mokyklos veiklą nustatydamas stipriąsias ir tobulintinas sritis, ar kartu ir teikia rekomendacijas bei dalyvauja mokyklos veiklos tobulinimo procesuose. Išlieka paradoksas tarp išorinio vertinimo vaidmenų – paskatinti mokyklą tobulėti ar dalyvauti pačiame tobulinimo procese. OFSTED⁴ pareiškė – paskatinti mokyklų tobulinimą. Šio centro funkcija yra įvertinti mokyklų įvairių sričių veiklą ir nustatyti dalykus, į kuriuos turėtų mokykla atsižvelgti tobulindama veiklas, tačiau pati inspektūra neturi pakankamai išteklių ir laiko aktyviai dalyvauti mokyklų tobulinimo procese (Children, School and Families Committee, 2010). Tuo metu, kol Europos šalys diskutuoja, ar inspektūra, įvertinusi mokyklos veiklos kokybę, turi tiesiogiai ir aktyviai prisidėti prie veiklų tobulinimo, 2011 metais Škotijoje vertinimas ir pagalba mokyklai buvo suvienyta į vieną vykdomąją agentūrą Education Scotland (1 pav.).

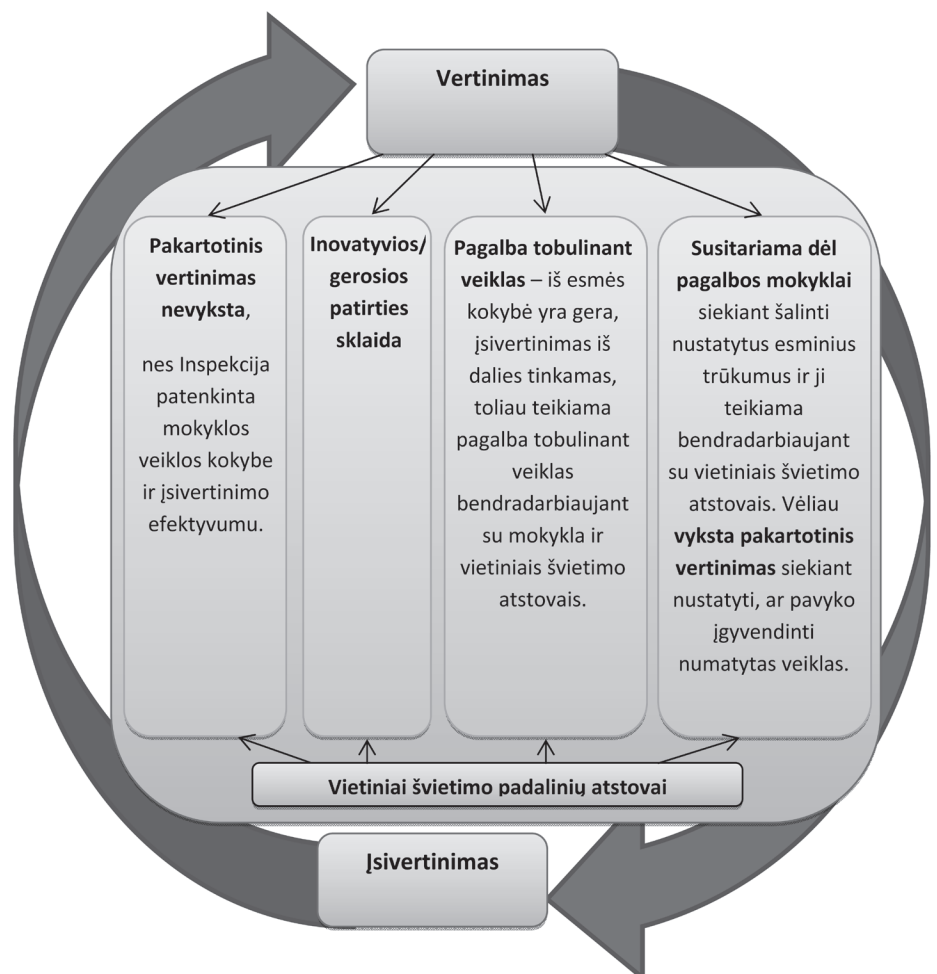
Pagalba, tobulinant mokyklų veiklą, yra teikiama ne tik mokykloms, taip pat yra glaudžiai bendradarbiaujama ir su atsakingais regiono švietimo specialistais.

Europoje yra šalių (Čekija, Portugalija), kuriose mokykloms neteikiama rekomendacijų, kaip tobulėti – inspektūra tik paaiškina vertinimo rezultatus ir nurodo mokyklos stipriuo-

sius ir tobulintinus aspektus. Yra tik kelios inspektūros (Škotija, Ispanija, Airija), kurios atlieka patarėjo mokyklai ar mokytojui vaidmenį: teikia grįžtamąjį ryšį tam tikra forma arba teikia patarimų neformalių pokalbių metu arba vertinimo pabaigoje.

Viena iš mokyklų ir švietimo kokybės gerinimo ir tobulinimo galimybių yra mokyklų veiklos vertinimas. Dažnai keliamas klausimas, kaip vertinimas prisideda prie tobulėjimo. Europoje vertinimo inspektūros taiko įvairias metodus šiuo klausimu. Vienose šalyse (Saksonija) mokykla pati turi būti atsakinga už savo veiklos tobulinimą – analizuoti inspektūros pateiktą ataskaitą, numatyti tobulinimo kryptis ir veiksmus arba pasitelkti pagalbą iš išorės – konsultantus, ekspertus, pagalbą mokyklai įstaigas. Kitur (Ispanija, Slovakija) mokyklų yra prašoma parengti tobulinimo planą tik tuo atveju, jei veikla įvertinta kaip nepatenkinama. Vienose šalyse tai yra griežtai reglamentuota, o kitose tiesiog tikimasi, kad mokykla pati parengs veiksmų tobulinimo planą pagal vertinimo išvadas. Danijoje, Vertinimo instituto įvertinta mokykla yra įpareigota numatyti tolesnių veiksmų planą, kuris turi sietis su rekomendacijomis, numatytais vertinimo pranešime (ataskaitoje), kokybei tobulinti. Ispanijoje tobulinimo planas rašomas mokyklos tarybos (Katalonijoje), vadovų komandos (Andalūzijoje) arba specialaus vertinimo komiteto (Kanarų salos). Škotijoje, Anglijoje, Airijoje, Velse parengtas mokyklos tobulinimo planas oficialiai siunčiamas vietos valdžiai (savivaldybei).

1 pav. Tobulinimas pasitelkiant vertinimą

Šaltinis: Education Scotland, 2012

⁴ OFSTED – Švietimo standartų centras (angl. *Office for Standards in Education*) – vertinimo institucija Anglijoje.

Dažna praktika yra ir grįžimas į mokyklą po trumpo periodo ir pažangos bei sunkumų įvertinimas – kiek ir kaip mokykla pasikeitė po to, kai įgyvendino veiklos tobulinimo planą. Viziškai gali būti kartojami, kol problemos išsprendžiamos. Retais atvejais, kai pažangos nėra, tada imamas sankcijų, tačiau toks scenarijus yra labai retas (Penzer, 2011).

Yra šalių, kuriose **vertinimai vyksta proporcingai**: jeigu ankstesnis vertinimas parodė, kad nėra jokių didelių problemų mokykloje ir jeigu mokyklos įsivertinimas nerodo problemų, tai vertinimas galėtų būti trumpas ir greitas, o jeigu vertinimo metu nustatyta, kad yra abejonių dėl tam tikrų kokybės aspektų, tai inspektūra turėtų suplanuoti išsamų vertinimą artimiausiu metu. 7 inspektūros (Čekija, Š. Airija, Olandija, Portugalija, Saksonija, Škotija, Velsas) jau turi tokias schemas, Nyderlanduose tokio tipo vertinimai yra vadinami rizikos analizėmis (*risk-based*), jie paremti mokyklų rezultatais, pranešimais apie kokybę ir ankstesniais vertinimais. Flandrijoje abu variantai derinami – visos mokyklos yra vizituojamos vieną dieną ir po to nusprendžiama, koks bus pakartotinio vertinimo aspektas.

Šalyse, kuriose **pakartotinis vertinimas** yra išimtinai susijęs tik su tomis mokyklomis, kurios turi įvairių keblumų, toks vertinimas vyksta tam, kad užtikrintų, jog mokyklos pasiekė minimalų kokybės lygį. Šalyse, kuriose pakartotiniai vertinimai vyksta visada, galima laikyti vertinimą kaip paramą / pagalbą mokyklai neatsižvelgiant į aplinkybes, kaip jai sekasi gerinti kokybę. Pakartotinio vertinimo procedūros, kurios pirmiausia yra susijusios su ankstesnio vertinimo rezultatu patvirtinimu ar paneigimu, skiriasi nuo antro vertinimo. Pakartotinis vertinimas paprastai įvyksta greitai po pirmo vertinimo. Atliekant pakartotinį vertinimą, vertintojai stebi, kaip mokyklos toli pažengė / pasiekė tikslus, kurie buvo numatyti ankstesnio vertinimo metu, arba patikrina, kaip sekėsi įgyvendinti mokyklai pateiktas rekomendacijas. Tokie pakartotiniai vertinimai atliekami 15 šalių. Po kiekvieno vertinimo vyksta **pakartotinis vertinimas** (Škotijoje, Islandijoje, Lenkijoje, Kipre, Slovėnijoje, Ispanijoje), tik kai kuriais atvejais vyksta pakartotiniai vertinimai (Olandijoje, Čekijoje, Švedijoje, Airijoje, Flandrijoje, Lichtenšteine, Slovakijoje). Pakartotinių vertinimų nėra numatyta Vokietijoje, Portugalijoje, Ispanijoje. **Šalyse, kuriose nėra pakartotinių vertinimų, toks poreikis atsiranda**, ypač tada, kai vertinimo rezultatai būna nepatenkinami. Belgijoje, Flandrijos regione, įprastai vertinimas atliekamas kas treji metai, tačiau, jei yra poreikis, vertinimas atliekamas ir dažniau. Pakartotiniai vertinimai parodo, kad rūpinamasi švietimo tobulinimu.

Plačiai paplitusi praktika dažniau lankyti „prastesnes nei vidurkis“ mokyklas gali būti veiksminga, tačiau gali turėti ir neigiamų pasekmių – pastiprinti inspekcijos kaip bausmės suvokimą (Penzer, 2011). Tokiu atveju mokyklos pradeda labiau orientuotis ne į jau nustatytų silpnųjų sričių tobulinimą, o labiau nerimauja dėl būsiančio pakartotinio vertinimo – procedūrų eigos.

Mokyklų vertinimas neapsiriboja vien tik tobulintinių aspektų identifikavimu ir skatinimu tobulėti. Vertintojams pastebėjus išskirtinius, kūrybiškus ir inovatyvius mokymo metodus **skleidžiama vertinga patirtis** po vertinimo – leidžiamos

knygos, kuriami filmai apie gerąją mokyklų patirtį (2 lentelė). Gerosios patirties pavyzdžiai skelbiami metiniuose pranešimuose arba teminiuose raportuose. **Lietuvoje** vienas iš vertinimo uždavinių yra skleisti vertingą patirtį, todėl yra leidžiama metodinių leidinių serija „Į pagalbą mokyklai“: „Sėkmės istorijos“, sukurtas filmas „Atrask sėkmę“, išleistas švietimo planavimo rekomendacijos („Žingsniai link veiksmingo planavimo“, 2010 ir „Plano įgyvendinimo sėkmės rodikliai“, 2012).

Vykstant diskusijoms, ar inspektavimas turi įtakos mokyklos tobulinimui ir siekiant išsiaiškinti, kaip mokyklos suvokia vertinimą ir ar mano jį prisidedant prie tobulinimo, yra atliekami įvairiausi tyrimai.

McCrone ir kt. 2009 m. atlikto tyrimo rezultatai patvirtina, kad inspektavimas mokyklos tobulinimui įtakos turi – mokyklos vadovai vertinimo procesą suvokia kaip postūmį tobulinti mokyklą ir siekti pažangos. Inspektavimas buvo iš esmės suvoktas kaip veiksnys, turėjęs tiesioginės teigiamos įtakos mokyklos tobulinimui, mokymo kokybei ir pasiekimams (Whitby, 2010). Danų vertinimo instituto (Danish Evaluation Institute, 2003) mokslininkai pastebėjo, kad, visų vertinime dalyvaujančiųjų teigimu, mokyklos bendruomenės dalyvavimas yra naudingas vertinimo procesui ir rezultatams – mokyklos tobulinimui. Išorinio vertinimo veiksmingumui įtakos turi ir asmeninis pedagogų požiūris, taip pat gebėjimas pasinaudoti pateiktais vertinimais – pozityviai nusiteikusių mokyklų bendruomenės turi daugiau idėjų veiklai tobulinti. Livingstone ir McCall (2005) tyrimai patvirtino, kad mokytojai išorinį vertinimą labiau mato kaip perspektyvą augti nei kritiką ir nuosprendį, kai tiek įsivertinime, tiek išoriniame vertinime vartojama ta pati kalba (tokios pačios sąvokos) (Whitby, 2010). Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatai atskleidė panašias tendencijas kaip ir Europoje. Nors išorinis vertinimas sukelia daug įtampos, tačiau jis daugelio pedagogų vertinamas palankiai tiek asmeninės kompetencijos, tiek mokyklos kaip institucijos tobulinimo aspektu. Mokyklos vadovai taip pat mano, kad vertintojų konsultacijos ir patarimai gali veikti skatinamai ir tapti esminiu mokyklos kultūros tobulinimo veiksmu (ŠU Socialinių tyrimų mokslinis centras, 2005; UAB „Factus Dominus“, 2007; Survutaitė, 2011).

Egzistuoja įvairių tobulinimo būdų, kurie varijuoja priklausomai nuo kultūrinių ir sisteminių skirtumų tarp valstybių. Vieno bendro modelio ieškojimas šiuo požiūriu tampa beprasmiškas, tačiau Penzer (2011) nurodo **keturis universalius žingsnius siekiant tobulėjimo**:

1. Įtikinti mokyklų vadovus, steigėjus / savininkus ir mokyklos kolektyvą, kad vertintojų išvados yra patikimos, teisingos ir apimančios svarbiausius su mokykla susijusius aspektus / problemas.
2. Mokykla planuodama turi gauti išteklių numatomiems / norimiems pokyčiams pasiekti. Kalbama ne tik apie finansavimą, tačiau ir apie patarimus ar reikalingų įgūdžių lavinimą (kursai, mokymai).
3. Mokyklos darbuotojai visais lygiais motyvuojami pakeisti savo darbo būdus ir turėti pakankamai pasitikėjimo imtis veiksmų programoms tobulinti.
4. Turėtų veikti efektyvi paskatinimų sistema mokyklai kaip institucijai ir mokyklos darbuotojams.

Apibendrinant galima teigti, kad išorinis vertinimas yra veiksmingas, kai jis orientuotas į tobulinimą. O tobulinimas turėtų būti pagrįstas bendradarbiavimu, patirties dalijimusi, turi egzistuoti glaudus ryšys tarp įsivertinimo ir išorinio vertinimo bei vertintojų ir mokyklos.

KOKS YRA ĮSIVERTINIMO IR IŠORINIO VERTINIMO SANTYKIS ES ŠALYSE?

Europoje įsivertinimo ir išorinio vertinimo dermės klausimas yra tapęs labai svarbiu švietimo politikams. Įsivertinimo pranašumas yra tai, kad įsivertinimas yra nuolatinis, tiesiogiai veikiantis specifinius mokyklos poreikius ir aplinkybes. **Įsivertinimas yra sistemingas ir reguliarus programų, procesų, veiklos ir rezultatų peržiūrėjimas, kuris padeda nustatyti stipriuosius ir tobulintinus mokyklos veiklos aspektus.** Toks nuolatinis stebėjimas ir apžvalga prisideda prie nuolatinio mokyklos veiklos tobulinimo, kurio galutinis tikslas yra geresni mokinių pasiekimai ir pažanga (EU, 2011). Daugeliu atvejų mokykloms suteikiama daugiau lankstumo įsivertinimui leidžiant pasirinkti vertinimo modelį, sistemą, priemones, metodus ir procedūras, be to, jos gali prašyti įsivertinimo ekspertų pagalbos, kad geriausiai atspindėtų švietimo teikėjo poreikius.

Įsivertinimo metu dažniausiai yra vertinami tokie mokyklos veiklos aspektai kaip vadovavimas ir valdymas, mokymas ir mokymasis, pagalba mokiniams, mokyklos aplinka, profesinio tobulinimosi galimybės mokyklos personalui (EU, 2011). Europos patirtis rodo, kad mokyklų veiklos kokybės įsivertinimas pagerina mokymo kokybę ir mokyklos veiksmingumą, todėl mokyklų įsivertinimas privalomas arba primygtinai rekomenduojamas beveik visose Europos šalyse (2 lentelė).

Dažnai mokyklų įsivertinimo rezultatai yra naudojami išorės vertintojų / inspektorių kaip vienas iš šaltinių vertinant mokyklos valdymą. Svarbus mokyklos veiklos kokybės aspektas yra įsivertinimo veiksmingumas mokykloje (**Lietuvoje** taip pat įsivertinimo veiksmingumas yra vienas iš mokyklos veiklos kokybės rodiklių). Išorės vertintojai, pateikdami mokykloms jų pačių atliekamo įsivertinimo analizę, dažniausiai sutelkia dėmesį į konkrečios mokyklos įsivertinimo proceso organizavimą, bendruomenės dalyvavimą, mokyklos bendruomenės susitarimus ir vykdomo įsivertinimo prasminį suvokimą, atsakomybę, įsivertinimo metu gautos informacijos pritaikymą ir poveikį tolesnei veiklai.

Šalys stengiasi subalansuoti finansinius išteklius, atskaitomybę ir mokyklų tobulinimo procesus kartu su išoriniu vertinimu ir įsivertinimu. **Įsivertinimo ir išorinio vertinimo santykis yra skirstomas į tris pagrindines kategorijas** (Education Journal The Future of Inspection, 2004).

1. Esant aukštiesiems įsivertinimo standartams mokykloje, išorės vertintojai įsivertinimo rezultatus naudoja kaip svarbų informacijos šaltinį prieš išorinį vertinimą, paties vertinimo metu, jais yra remiamasi darant išvadas. Kuo veiksmingesnis mokykloje įsivertinimas, tuo mažiau intensyvus yra išorinis vertinimas (*proportional*).
2. Išorės vertintojai teikia ataskaitas apie mokykloje vykdomo įsivertinimo kokybę ir nustato veiklos aspektus, kuriuos reikia tobulinti (*ideal*).

3. Išorės vertintojai teikia rekomendacijas, pagalbą mokykloms, kaip veiksmingiau vykdyti įsivertinimą ir tobulinti veiklas remiantis įsivertinimo rezultatais (*supporting*).

Iš išorės vertintojų / inspektorių yra tikimasi, kad jie, remdamiesi išorinio vertinimo standartais ir procedūromis, suteiks mokykloms ir suinteresuotoms šalims sampratą, kas yra „gera“ mokykla ir „geras“ ugdymas kiekvienoje šalyje. Tai turi paskatinti mokyklas imtis šios sampratos pritaikymo savo mokyklai. Mokykla, gavusi iš išorės vertintojų informaciją apie geros mokyklos standartus, turi ją apmąstyti ir pritaikyti savo tikslus ir praktinius darbo būdus, kad kuo labiau priartėtų prie normatyvinio mokyklos vaizdo, kurį perteikė išorės vertintojai (Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, 2012). Kartu ši samprata turėtų paveikti įsivertinimo procesus, mokyklos veiklos planavimą ir kasdienę praktiką.

Švietimo kokybei užtikrinti būtinas požiūris „iš apačios į viršų“, kurio metu pirmiausia pabrėžiama mokyklos atsakomybė ir visos bendruomenės įtraukimo svarba. Tai įsivertinimą padaro esminiu aspektu užtikrinant kokybės gerinimą mokykloje. Labiausiai ekonomiškai išsivysčiusiose pasaulio šalyse mokyklų įsivertinimas yra laikomas pirmenybiniu tikslu, tai „išplaukia“ iš bendro susirūpinimo dėl ugdymo kokybės užtikrinimo. Viena tokių šalių yra Suomija, kurioje nėra išorinio vertinimo / inspekcijos. 1993 metais Nacionalinė švietimo taryba pradėjo projektą, siekdama sukurti mokyklų įsivertinimo praktiką. Šio projekto tikslas buvo parengti tinkamus įsivertinimo modelius įvairių tipų švietimo įstaigoms. Šis projektas yra laikomas įsivertinimo, kaip pagrindinio instrumento, užtikrinančio švietimo kokybę, pripažinimo pradžia Suomijoje. Pagrindinė įsivertinimo idėja yra ta, kad mokykla turi būti atsakinga už savo veiklos kokybę, svarbu sutelkti dėmesį į veiklos tobulinimą per įsivertinimą, o ne lyginti savo mokyklą su kitomis mokyklomis (Voogt J., Kasurinen H., OECD, p. 149–162). Tokia praktika yra galima tuo atveju, kai šalyje mokykloms yra suteikiama pakankamai autonomijos ir vyrauja pasitikėjimo kultūra.

Veiksmingo mokyklų įsivertinimo projekto (*ESSE – effective school self-evaluation*) metu (2001–2003) atlikto tyrimo duomenys parodė, kad daugiau nei pusė šalių taiko įsivertinimo rezultatus atlikdamos išorinį vertinimą. Pastebėta, kad **atliekančių įsivertinimą mokyklų veiklos efektyvumas didesnis**, tačiau tyrimai rodo, kad, mokyklų vadovų įsitikinimu, išorinio vertinimo funkcijos tobulėjimui pirmiausia yra „patvirtinimas, prioritetų nustatymas ir išaiškinimas“ (Whitby, 2010). Įsivertinimo ir išorinio vertinimo susiejimas gali turėti ir neigiamų aspektų. Vienose šalyse įsivertinimas reiškia mažiau nei išorinis vertinimas, kitose įsivertinimas atliekamas tik dėl išorinių vertinimų, bet visiškai neturi įtakos mokyklos tobulėjimo procesui.

Lietuvoje išorės vertintojai, dar prieš vykdami į mokyklą, gauna įsivertinimo ataskaitas, jas analizuoja, kelia klausimus, į kuriuos mėgins rasti atsakymus išorinio vertinimo metu. Tačiau kokybiškas mokyklos veiklos įsivertinimas yra ne tik papildomas duomenų šaltinis, bet ir tikslas. Lietuvoje vienas iš išorinio vertinimo uždavinių yra „skatinti mokyklos įsivertinimą, mokyklos bendruomenės susitarimus dėl veiklos kokybės sampratos, kokybės įsivertinimo ir kokybės gerinimo“ (Tvarkos aprašas).

Lietuvoje mokyklos gali rinktis įsivertinimo modelį: naudoti bendrojo ugdymo mokykloms rekomenduojamą įsivertinimo modelį⁵ (Rekomendacijos), prisitaikyti kitų šalių mokyklose naudojamus įsivertinimo modelius, sukurti unikalų, savo mokyklai tinkamą įsivertinimo modelį. Tačiau dažniausiai Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos naudoja rekomenduojamą įsivertinimo modelį, kuriame išskiriami mokyklos veiklos rodikliai sutampa su išoriniame vertinime naudojamais veiklos rodikliais.

⁵ Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl pritarimo bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo rekomendacijoms“, 2009 m. kovo 30 d. Nr. ISAK-607 (Valstybės žinios, Informaciniai pranešimai, 2009 m. balandžio 8 d., Nr. 27(1)–367, p. 5).

Vertinimas yra pripažįstamas kaip mokyklų veiklos tobulinimo priemonė, todėl svarbu plėtoti tokią valdymo kultūrą, kad pagal vertinimo išvadas būtų galima taikyti įrodymais, patirtimi bei žinojimu grįstą ugdymo tobulinimą visuose švietimo valdymo lygmenyse (mokykloje, savivaldybėje, valstybėje).

Sėkminga institucija bet kuriame savo veiklos etape neturėtų būti rami, susilaikiusi nuo sprendimų ir gynybiška, o dažniau realistiška ir reflektuojanti. Ji turėtų suprasti, kad tobulėjimas nėra mechaninis procesas arba kažkas, ką galima pasiekti „autopilotu“ (Penzer, 2011). Tobulėjimui būtina nuosekli kūrybinė energija; planai ir veiksmai turėtų būti paremti tyrimais ir įrodymais. Analizuodami ES šalyse atliekamus mokyklų vertinimus, matome, kad daugumoje šalių vertinamos beveik tos pačios mokyklų veiklos kokybės sritys, taikomi ir derinami tarpusavyje vienokie ar kitokie vertinimų modeliai. Kiekvienos šalies ir mokyklos kontekstas yra savitas, todėl netikslinga taikyti vieną visoms šalims vienodą vertinimo modelį.

Naudota literatūra

1. Brejc M., Sardoc M., Zupanc D. OECD Review on Evaluation and Assessment Frameworks for Improving School Outcomes. Country Background Report Slovenia, 2011. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/education/preschoolandschool/48853911.pdf>
2. Children, Schools and Families Committee – First Report School Accountability // Children, Schools and Families Committee Publications, 2010. Prieiga per internetą: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmselect/cmchilsch/88/8802.htm>
3. Creating Effective Teaching and Learning Environments, First Results from TALIS. Teaching And Learning International Survey, OECD, 2009.
4. Evaluation for improving student outcomes. Messages for quality assurance policines. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011.
5. Eurydice (2004). Evaluation of Schools providing Compulsory Education in Europe. Prieiga per internetą: http://www.mpn.gov.rs/resursi/dokumenti/dok205-eng-Evaluation_of_schools.pdf
6. Eurydice (2012). Key Data on Education in Europe 2012. Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134EN.pdf
7. Faubert V. (2009). „School Evaluation: Current Practices in OECD Countries and a Literature Review“, *OECD Education Working Papers*, No. 42, OECD Publishing. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.1787/218816547156>
8. Inspectorates of Education in Europe; some comparative remarks about their tasks and work. Prieiga per internetą: <http://www.sici-inspectorates.eu/en/87754-inspectorates-of-education-in-europe>
9. Impact of School Inspections on Teaching and Learning. Final Report. Education, Audiovisual & Culture Executive Agency: 2012.
10. Mokytojų nuomonės apie išorės auditą analizė, UAB „Factus Dominus“, 2007.
11. Mokytojų nuomonės apie išorinį auditą. Šiaulių universiteto (ŠU) Socialinių tyrimų mokslinis centras, 2005.
12. Penzer G. School inspections: what happens next? // CfBT Education Trust, 2011. Prieiga per internetą: [http://www.cfbt.com/evidenceforeducation/pdf/School-Inspection_v5\(W\)\(FINAL\).pdf](http://www.cfbt.com/evidenceforeducation/pdf/School-Inspection_v5(W)(FINAL).pdf)
13. Survutaitė D. Kaip vertinamas mokyklų veiklos kokybės išorinis vertinimas // Švietimo problemos analizė, 2011 rugsėjis Nr. 7 (57).
14. The Future of Inspection // Education Journal; May 2004, Issue 77, p. 21.
15. The Standing International Conference of Central and General Inspectorates of Education (SICI), Effective School Self – Evaluation, 2003. Prieiga per internetą: http://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/05_pla_de_formacio/direccions/primaria/bloc1/1_avaluacio/plugin-essereport.pdf
16. Voogt J., Kasurinen H. Finland: emphasising development instead of competition and comparison. Formative assesment: Improving learning ir Secondary classrooms. Paris: OECD, p. 149–162.
17. Whitby K. School Inspection: resent experiences in high performing education systems. CfBT Education Trust, 2010. Prieiga per internetą: <http://www.cfbt.com/evidenceforeducation/our%20research/evidence%20for%20government/international%20policy%20reforms/published%20research%20reports/school%20inspection.aspx>
18. „2020 m. Europa – pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/lietuva/documents/skelbimai/2020m_europa.pdf

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami internete adresu http://www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt).

Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vyriausiąją specialistę Jūratę Vosilytę-Abromaitienę (el. p. jurate.vosilyte-abromaitiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė Kristina Kardelytė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo skyriaus specialistė, Erika Kiselišiovė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Analizės ir duomenų apdorojimo skyriaus vedėja, Jurgita Maslauskaitė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo skyriaus metodininkė, Eglė Miglinė, ES Mokymosi visą gyvenimą programos *Eurydice* paprogramės veiklų koordinatore, Rasa Ginčaitė-Nenartovičienė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Mokyklų veiklos kokybės įsivertinimo skyriaus specialistė.

Konsultavo: Gražina Šeibokienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo departamento Ikimokyklinio ir pradinio ugdymo skyriaus vedėja ir Audronė Razmantienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento Kokybės užtikrinimo skyriaus vyriausioji specialistė.

MOKYKLŲ VERTINIMAI – JŲ VEIKLOS TOBULINIMUI: ES TENDENCIJOS IR MODELIAI

Redaktorė Nijolė Šorienė

Maketavo Valdas Daraškevičius

2013-08-30. Tir. 1 800 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos

Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius

Spausdino UAB „Baltijos kopija“, Kareivių g. 13B, LT-09109 Vilnius